

ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 1(24), с. 52–55

Розкриваються складові економічної культури юриста та її значення в ринковій економіці.

Кінець XX і початок XXI ст. знаменують своєрідний прорив ринкових відносин у більшості держав Європи і Азії. На зміну плановому господарству в країнах СНД інтенсивно пробиваються ринкові відносини, які корінним чином змінюють структуру і зміст продуктивних сил і виробничих відносин у системі господарювання, в тому числі світоглядні аспекти соціального устрою, суспільних формацій, що утворилися. Водночас ринкові відносини вимагають нового економічного мислення, а точніше, економічної культури фахівця. Нове економічне мислення особливого значення набуває в країнах, де раніше економіка планувалася зверху [1; 2; 4; 11; 12]. Таку ситуацію можна побачити, проаналізувавши літературні джерела [10; 13; 15].

Ринкові відносини значною мірою вимагають активізації знань, навиків, умінь населення, які в природі планової економіки відсутні взагалі або перебувають у стадії “зародження” і видозмінені специфікою економічних відносин [2; 3; 5–7]. Так, наприклад, ринкові відносини вимагають:

- приватну власність на засоби виробництва;
- формування ціни на підставі попиту і пропозиції;
- товарно-грошові відносини;
- свободу підприємництва;
- конкурентні механізми господарювання;
- матеріальне стимулювання праці;
- регулюючу економічну роль держави;
- домінування особистого інтересу громадян;
- особисту свободу.

Нині розвиток економіки і поліпшення макроекономічної ситуації в Україні можливий лише при розвиненій ринковій системі господарюван-

ня, коли багатоукладна економіка створює базис цивільного суспільства [10–12].

Сучасні ринкові перетворення, які відбуваються в Україні, пов’язані з кардинальними змінами в системі економічних відносин, з такими трансформаціями в економічній сфері, які створюють “сильну” мотивацію праці. Зважаючи на нинішній етап розвитку ринкових відносин у державі, можна зробити висновок, що успіх ринкових перетворень значною мірою залежить від готовності і можливості людей реалізувати свої економічні інтереси та включитися в цей процес [4; 8; 13].

Ринкова економіка стимулює також розвиток потенціалу особи, можливість розвитку своїх підприємницьких талантів, здібностей, свободи вибору професії і можливості отримувати гідну оплату за свою працю.

Як зазначають учені [3; 6; 7; 13], ринковий шлях в економіці — це можливість застосування досягнення високих технологій у виробництві. На рівні людського ресурсу це означає вміння людей (менеджерів, працівників персоналу, адміністраторів та ін.) застосовувати нові і вдосконалювати старі технології, цілеспрямовано й ефективно використовувати виробництво в цілому.

З корінними змінами економічної ситуації в Україні, переходом на рейки ринкової економіки, отриманням державної незалежності виникла насправду потреба у формуванні сучасної економічної культури нації взагалі [2; 5; 8; 12].

Гуманістична суть проведення в Україні економічних перетворень полягає в тому, щоб зробити кожну людину активним учасником господарського життя країни. Вища і середня освітні школи покликані в рамках базової освіти формувати у молодих людей економічне мислення

на основі глибокого розуміння явищ, процесів, відносин, що відбуваються в економічній системі суспільного життя, а також чинників, способів і засобів розв'язання економічних проблем. Мовиться насамперед про економічну освіту, оскільки вона тісно пов'язана зі створенням власної високоєфективної економіки, яка є важливою умовою соціальної і державної безпеки.

Сучасний етап розвитку України, становлення ринкової економіки об'єктивно вимагають відповідної економічної культури, нових економічних знань. Специфіка середовища, пов'язана з трансформацією економічних відносин усередині нашого суспільства, посилення процесів інтеграції та інтернаціоналізації у світовій економіці в цілому, гармонійною частиною яких є Україна, вимагає особливих якостей від особи, що діє в ній.

Особливе значення економічна культура має в одній із складних сфер діяльності фахівця — у правовому полі (рис. 1).

Рис. 1. Складові економічної культури юриста на макрорівні

За останні роки виконана значна кількість робіт у галузі економічної культури: С. С. Сливка [9; 10], Е. І. Суїменко [11], Ю. В. Балашова [1; 2], О. Ю. Янбулатова [15], К. Н. Панфенов [8], З. І. Шпунтова [14], А. В. Сурьяк [12] та багато інших. Проте економічна культура не торкнулася

достатньою мірою спеціальності, від якої залежить не тільки ефективність діяльності ринку, а й морально-правові відносини сучасного суспільства. Передусім йдеться про юридичну складову економічного профілю, або іншими словами про економічну культуру юриста в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин далеко не в стабільній системі суспільства в соціально-психологічному, нормативно-етичному і правовому полі діяльності (рис. 2). У цьому плані можна вказати на деякі дослідження економічної культури юриста: спроби мобілізувати освітні системи до ефективної діяльності по розробці економічної формули юриста, з урахуванням потреб ринку; впровадження отриманих досягнень в практику. Дослідження економічної культури проводилися з таких питань: ширше розуміння юристом сутності економічних реформ, що відбуваються в державі, захист вітчизняного виробника в процесі виконання своїх професійних обов'язків [1; 3; 4; 8].

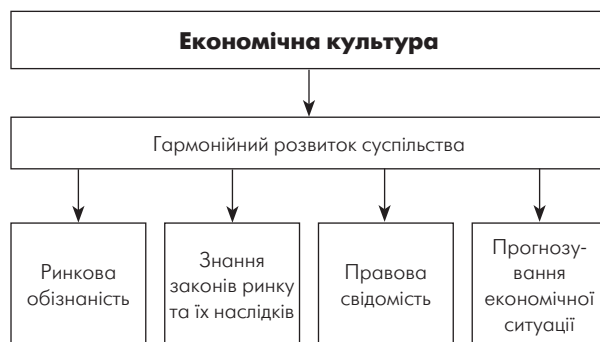

Рис. 2. Вплив економічної культури на формування ринкових відносин у суспільстві

Економічна культура виявляється в економічній поведінці, а економічна поведінка виявляється в економічних відносинах сучасного етапу. В економічних відносинах сучасності мають місце типи економічної поведінки, які були властиві попереднім періодам розвитку економічних відносин. Тому, розглядаючи економічні відносини сучасного етапу ринкової трансформації, потрібно враховувати вплив типів економічної поведінки командно-адміністративної системи [11; 12; 15].

Типи економічної поведінки доволі стійкі до впливу часу. Ця думка обґрунтовується згідно з теорією консерватизму культури. Економічній поведінці притаманні елементи соціальної пам'яті, які імплантуються в новоутворену економічну поведінку. Прикладом цього може слугувати досвід української діаспори, яка продемонструвала

стійкість особливостей економічної поведінки в різноманітних умовах і здатність економічної поведінки змінюватися під дією нових економічних умов [4; 13; 14].

Інформаційні технології дають можливість піднятися на новий рівень інтелектуального потенціалу, тому в початковому процесі мають бути активні методи навчання і проблемні лекції, використання математичного і графічного моделювання за допомогою комп'ютера та ін.

Основне завдання економічної освіти — формування у студентів-юристів нового економічного мислення, необхідного в умовах ринкових відносин.

Забезпечити поєднання свободи і порядку в економіці — означає відмовитися в економічній політиці від ідеології ринкового фундаменталізму, ідеології радикального лібералізму і замінити його ідеологією соціально-економічного зростання, шляхом розумного поєднання ринкового саморегулювання і державного реформування.

Не можна сформувати ні правову державу, ні ефективну економіку без забезпечення чіткого загальногосподарського порядку. Ще древні казали, що там, де немає порядку, не можна створити нічого раціонального.

У науковій літературі є спроби дати визначення економічної культури юриста. Так, деякі автори під економічною культурою юриста розуміють активну і суспільну діяльність, спрямовану на використання в практиці економічних знань, переконань, навиків [1; 3; 8; 10; 15]. Проте зміст економічної культури юриста багатогранніший, оскільки включає такі складові, як відповідальність, професіоналізм, цілеспрямованість, непідкупність.

Важливе значення в стратегії пошуку розв'язання проблеми формування економічної культури мають поняття: економічна культура, ринкові відносини тощо. На підставі літературних джерел можна виділити кілька понять економічної культури та її складові, які визначають економічну культуру юриста.

Економічна культура юриста — це рівень економіко-правового регулювання суспільних відносин на основі високої економічної обґрунтованості власних професійних дій з метою розвитку економічних відносин. Наявність економічних знань, умінь і навичок дає можливість юристові прогнозувати економічні наслідки правових дій, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між економічними та правовими явищами, свідомо

використовувати знання про закони ринку та ринкову економіку. Необхідно враховувати соціально-політичні та морально-етичні складові економічної культури.

Література

1. Балашова Ю. В. Засади формування економічної культури інформаційної комунікації у вищій школі // *Наук. вісн.* — Одеса: Вид-во ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. — 2002. — С. 110–118.
2. Балашова Ю. В. Роль ціннісних настанов формування економічної культури засобами економічної теорії: 36. наук. праць. — Хмельницький: Вид-во НАПВЧ. — 2001. — № 18. — С. 79–84.
3. Галамян Л. И. Формирование экономической культуры будущих специалистов учетно-финансовой сферы (на материале изучения специальных дисциплин в вузе): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. — Теория и методика профессионального образования. — Волгоград, 2002. — 20 с.
4. Губернський Л. В., Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Культура, ідеологія, особистість. — К.: Знання України, 2002. — 577 с.
5. Ефимова Е. Г. Экономика для юристов: Учебник. — 2-е изд., испр. и доп. / Е. Г. Ефимова; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. — М.: Флинта: Моск. психол.-соц. ин-т, 2001. — 467 с.
6. Задоя А. А., Петруня Ю. Е. Основы экономики: Учеб. пособие. — К.: Вища шк.; Знання, 1988. — 478 с.
7. Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Каныщенко Л. О. та ін. Основы экономической теории: политекономичный аспект: Підручник / За ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. — К.: Вища шк., 1994. — 559 с.
8. Панфенов К. Н. Экономическая культура: социально-педагогический аспект: Дис. ... д-ра пед. наук: 09.00.01. — М., 2001. — 431 с.
9. Сливка С. С. Роль економічної культури юриста у формуванні професіоналізму // *Право України.* — 1999. — № 4. — С. 84–110.
10. Сливка С. С. Філософсько-правові проблеми професійної культури юриста: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.12 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2002. — 32 с.
11. Суїменко Е. І. Економічна поведінка: експлікація, поняття і типологічна характеристика // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* — 2002. — № 4. — С. 168–188.
12. Сур'як А. В. Основы економічної культури: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2004. — 256 с.
13. Туган-Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний. — К.: Наук. думка, 1994. — 264 с.
14. Шпунтова З. И. Подготовка учителя к формированию экономической культуры школьников: Дис. ... канд. пед. наук: 2000.03015 / Самарский гос. ун-т. — 204 с.
15. Ямбулатова О. Ю. Экономическая культура как фактор социально-экономического развития: Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01 / Кострома, 2000. — 101 с.

Економічна культура виявляється в економічній поведінці, а економічна поведінка виявляється в економічних відносинах сучасного етапу. Знання економічної культури дає можливість юристові прогнозувати економічні наслідки правових дій, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між економічними та правовими явищами, свідомо використовувати знання про закони ринку та ринкову економіку.

Экономическая культура проявляется в экономическом поведении, а экономическое поведение проявляется в экономических отношениях современного этапа. Знание экономической культуры позволяет юристу прогнозировать экономические последствия правовых действий, устанавливать причинно-следственные связи между экономическими и правовыми явлениями, сознательно использовать знание о законах рынка и рыночной экономики.

An economic culture appears in an economic conduct, And an economic conduct appears in the economic relations of the modern stage. Knowledge of economic culture allows lawyer i to forecast the economic consequences of legal actions, copulas between the economic and legal phenomena, consciously to utilize knowledge about the laws of market and market economy.

Надійшла 25 січня 2010 р.